

Теодосий Спасов:

**Музиката е божествена
игра, дадена на човека, за
да се развива духовно**

Теодосий Спасов е кавалджията на планетата, прекрачил границите на традициите. Съчетанието на кавала с джаза за него не е революция, а еволюция. Този харизматичен изпълнител е един от най-обичаните и един от най-големите музиканти на България. Всички ние му вярваме и го харесваме, защото със своята магнетична овчарска свирка изпълва душите ни с хармония и възшебства. С него се впускаме в царството на джазовите и фолклорни приключения, за да прозрем, че музиката е наркоза, която ни дава решение и на най-не-разрешимите въпроси.

Теодосий е магьосник, докоснал се до най-съкровените кътчета на българската душевност. Неговият вечен стремеж към духовно съвършенство, безграничните възможности на фантазията му, безкрайната инвенция и уникалният му изказ го правят ненадминат в световен мащаб. Можем да го наречем Орфей на 21 век, Мистър Коктейл или кавалджия № 1 на планетата. Но всъщност той е изградил свой собствен стил в музиката и неговата запазена марка е „Теодосий Спасов“.

Музиката, която свириш, не се вмества в рамките на традиционните жанрове...Как я определяш самият ти?

Като моя музика. Аз съм завършил Музикалното училище „Филип Кутев“ в Котел и по-късно Музикалната академия в Пловдив със специалност „кавал“ и „ръководство на състави за народна музика“. Още през първата година в Пловдив започнаха моите

опити за смесване на стилове и това дължа на колегата си Дарин Бърнев. Първите пиеси, които записах в радио Пловдив – „Хоро с кавал“ и „Бърнево хоро“ – бяха негови пиеси. После те прозвучаха и в ефира на „Хоризонт“. През 1983 г. на Младежка джаз среща в София направихме голямо впечатление и оттогава започнах да ставам популярен. Бях само на 22 години. Свирах с Веселин Койчев – китара и Дочо Панов – бас. По-късно и с Радул Начков. С нас пееше Йълдъз Ибрахимова. Бяхме известни като джаз линия. Изнасяхме стотици концерти не само в България, но и на целия Балкански полуостров, в Украйна и Москва. Още тогава имахме много почитатели, които ни следваха навсякъде и дори опъваха палатковни лагери в близост до местата, където имахме концерти.

Какво е джазът и какво е фолклорът за теб?

Това си е музика с особена стилистика и естетика при поднасянето на нотните и звукови съчетания. При смесването се получава една невероятна красота, но би трябвало да си наясно с двата жанра и да ги познаваш, да имаш добър вкус и да можеш да дозираш материала, който смесваш. Съвсем лесно е при смесването да се стигне до кич. Ние сме свидетели на много такива решения. България е наводнена с тях, понеже това е интересно и атрактивно. Но при мен всичко това се е установило като стил и ако мен ме търсят и ме канят по света, това е защото имам свой стил.

Стил „Теодосий“?

Някои ме наричат мистър Коктейл. Но, за да направиш коктейл, се иска познание – какво и колко да смесиш и как да го дозираш. Моят стил намери отзвук – може би от началото на 90-те години след третия ми пореден албум „Уелкия“ – и в съседните балкански страни. Той е мой, защото подхождам по свой маниер към тази музика. Много млади музиканти се опитват да свирят в същия дух. Иначе смесване е имало много отдавна – още през 30-те години, когато редица български музиканти са завършвали на Запад. Нашата култура всъщност е коктейл от европейска класическа музика и българска традиционна музика. Добри Христов, Панчо Владигеров, Любомир Пипков, Марин Големинов правят именно този фюжън. За разлика от тях аз имах щастието първи „да ашладисам“, да облагородя кавала с жанра „джаз“.

Защо започна да свириш на кавал?

Баща ми беше създател на Детска музикална школа в село Белица, Тутраканско, където съм израснал с местни музиканти с титлата „бай“. В България се казва „бай“ на някой, който е отвъд академичните титли. При бай Митьо започнах за свиря на кавал и по-късно пак под въздействието на баща ми кандидатствах в Котел, където ме приеха и ме подготвиха професионално за сцената.

Как успя да направиш от кавала световноизвестен музикален инструмент?

С една моя детска, тинейджърска мечта. Аз си мечтаех да свиря на този инструмент заедно с всички музиканти от различните жанрове и моята мечта се сбъдна. Човек трябва да мечтае, но да има ясни мечти и да се труди за постигането на тези мечти. Защото има мечтатели, които нищо не правят. Само се движат по течението. Други с връзки успяват да добият някаква популярност, но си остават локално оформени артисти-музиканти, с локален капацитет и фалшива игра на звезди.

Какво може и какво не може да се изсвири на кавал?

Кавалът е народен инструмент, който по традиция възприемаме като най-естествения съпровод на гласа – особено на женския. Аз казвам на чужденците, че кавалът е най-популярният инструмент в България, защото всеки втори свири на него. В семейството мъжът е свирил на кавал или на гъдулка, а жената е припявала. Така че почти във всяко българско семейство е имало семейно шоу. Най-вече овчарите са свирили на кавал. Тях са ги канили на събори и сватби. Единствено този инструмент е бил допускан да изпраща покойника във вечния му сън. Народът ни вярва, че там, където свири кавал, се развалят магиите

и дяволиите. В кавала има и т.нар. дяволски дупки. Легендата разказва за един овчар, който свирел толкова хубаво, че чак дяволът му завидял. И веднъж, докато спял овчарят, дяволът му взел кавала и с едно желязо пробил две дупки. Това са дяволските дупки. Но като се пробудил овчарят и хванал кавала, засвирил още по хубаво отпреди. И оттогава дяволът, като чуе кавала, бяга.

Теодосий, какви са ти впечатленията от Прага и от концерта ти в „Рок кафе“?

През Прага съм минавал за първи път 80-те години на път за Източен Берлин. Това е едно приказно, живописно място. Тук съм свирил много пъти и отново не пропуснах възможността да мина през централния площад и да погледна този микс от архитектурни решения. Прага си носи европейския дух. Концертът ни в рамките на Дните на българската култура и на Джаз фестивала тук мина много добре. Имаше българи, които бяха дошли специално от Виена, за да ни чуят. Имаше и чехи. Дойде едно момиче на име Лада и поиска да поздрави приятеля си Томаш с „Ден денувам“. Мога да кажа, че организацията беше перфектна. От страна на българското дружество „Възраждане“ ни удостоиха с много внимание. Почувствахме се между свои хора. А шефът на Джаз фестивала Бърд

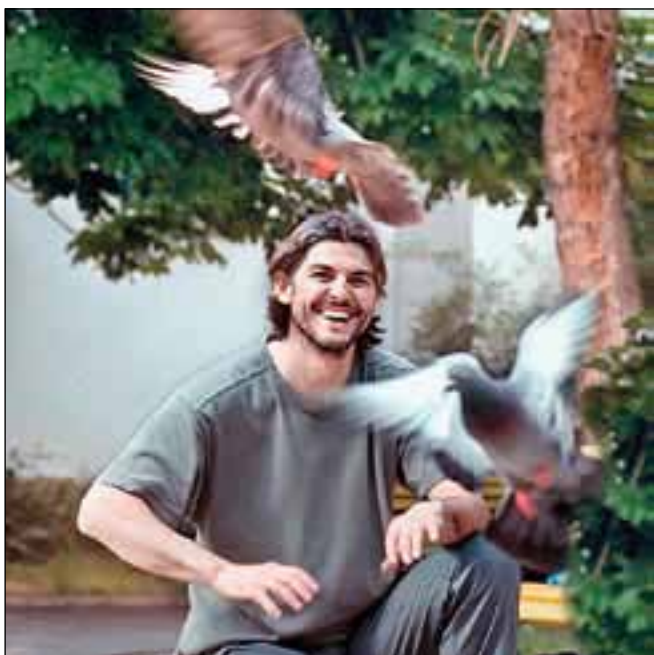
каза, че и занаят пред има желание за съвместна работа.

Слушателите в Прага споделиха след концерта, че като свириш на кавал, чуват звученето на много други инструменти – флейта, обой, кларинет... Как постигаш такова многозвучие с тази малка овчарска свирка с осем дупки?

Това са различни техники, които аз прокарвам още от 70-те години. Тогава бях ученик в Музикалното училище в Котел. През 1977 г. на един концерт на Нова българска музика в зала „България“ чух изпълнението на Кольо Костов от Пиринския ансамбъл и бях потресен от този кларинетен регистър на кавала. Веднага след концерта започнах да използвам и да развивам този регистър. Мисля, че съм го усъвършенствал, но има и други музиканти, които го използват. За мен кавалът е една невероятна игра, която дава безгранични възможности на фантазията. Изпълнявал съм барокова музика на кавал – Вивалди и Чимароза – със „Софийски солисти“. Свиря на кавал в различни жанрове, с различни симфонични оркестри и в най-различни формации – от соло до симфоничен оркестър. В най-скоро време предстои да излезе един албум с мои записи от 90-те години с Биг Бенда на Националното радио. Това досега не е правено и дискът ще е световна премиера – съчетание на кавал с Биг Бенд.

Как се стигна до това България да бъде залята от чалгата?

Това според мен е стратегия. В чалгата са наляти много пари. Тя е промиване на мозъци и изграждане на консумативна маса. В този вид, в който ние я правим, може би съществува в Гърция. И там от нея са пропищали всички хора на културата. Тези песни в Гърция се наричат „скиладико“ – кучешки песни, защото те „увиват“, текстовете им са много просташки и възбуждат нетрезви, низки инстинкти. Чалгата е съществувала винаги в България, но сега й се даде висока сцена и голям простор. За съжаление тя стана едва ли не национална култура. А това е обидно. Чалгата съществува във всички сфери на социалните и културни взаимоотношения. Чалга се пуска и по телевизията. Само националното радио се е опазило. Тя се носи отвсякъде и си има дори национални герои с огромна популярност.

А има ли чалга в политиката?

Има, разбира се. Това явление се възпитава от медиите. Щат-нещат политиците също поглъщат тази „култура“. Това е отрова, която уж не се приема сериозно, но прониква в съзнанието и променя вкуса на политиците и някои от тях именно по този начин ръководят България – чалгаджийски. Би трябвало да се поставят нещата по местата им, за да има ред и баланс в националната ни култура – да се знае кой е за ъндърграунд и кой обслужва престъпната сфера, да се знае кой е в короната на националната култура и може да общува с националните култури на другите държави по света.

Може ли да се каже, че чалгата е музика на мафиотските кръгове?

Да, защото тя е много удобна за продаване на наркотици и за проституцията. „Да се размажем“ – казват някои и тръгват да се размазват по чалга заведенията.

Какво прави българската държава в това отношение?

Лошото е, че чалгата се модифицира, тя се разраства и се промъква навсякъде. Има музиканти, които свирят рок, поп и етно, но техният вкус и начин на свирене има чалга излъчване. Може да пеят народна песен, но начинът по който я пеят, е чалга формат. Какво мога да направя аз, освен да се занимавам с моите лични открития в музиката и да ги споделям с ония, които имат сетива за това. Понякога се случва да балансирам и да докосвам такива жанрове, които са на ръба на чалгата, но го правя с цел да променя нещо... В днешно време новата схема за придобиване на известност е толкова проста и елементарна, че всеки без особен талант може да стане звезда в България и в някои други балкански страни. Докато в една държава като Чехия нещата са установени. Чехите много систематично виждат и отстраняват проблемите, които се появяват. Това говори за едно интелигентно държавно ръководство.

Има ли според теб свобода на словото в България?

Има, но в рамките, които са установени от управляващите. Когато на управляващите се наруши спокойствието, става опасно за свободното слово. Някои от журналистите, като се приберат вечер от чалга заведението, пишат за жълтите вестници цели разкази, създават истории с неочакван край. Пишат неща, които никога не са се случвали и получават прилични хонорари за тези измислици. Има хора, които през деня ратуват за голямото изкуство, а вечер пишат за жълтите вестници. Всъщност царящата навсякъде комерсиалност тласка към големи компромиси. Когато нямаш таланта на големия журналист, ти не знаеш как да направиш компромиса. Компромисът също се прави с майсторство и талант. За съжаление започвам да виждам и музиканти със сериозни имена, които свирят за долни телевизионни шоута.

Ти си един от малцината, които не свирят по митинги...

Да, някои от колегите с нетърпение очакват предизборните кампании, за да могат да припечелят. Като ги попиташ: „Защо свириш там?“, отговарят: „Имам семейство, деца.“ Обаче в България има хора, които имат много повече деца и не го правят. Човек, който свири или пее на митинг, би следвало да е съпричастен към дадена идея. Но някои са купени, за да създават имидж на дадена политическа група. Аз уважавам онези, които още отначало са се обособили като митингови изпълнители, защото просто имат определени политически пристрастия.

Ти имаш публика в целия свят. Защо остана да живееш в България?

Аз съм авантюрист. Мен ме интересуват събитията и промените, които мога да наблюдавам отблизо. Пътувал съм много и съм свирил по три месеца извън България и на третия месец започвам да сънувам картини от България, детството ми, баирите, горите, Музикалното училище...

И това толкова силно ме разтърсва, че гледам да се прибера.

Разбира се, в България не всичко е като в сънищата ни. Има много битови неуредици. Основният проблем на нашата държава е битовият проблем на всеки един от нас и на държавата като цяло. Ако нещо се оправи, друго започва да куца. Като че ли това е система на потискане на духовното. Защото ако нямаш битови проблеми, ти се развиваш духовно и не си много удобен на управляващите. По-лесно се управлява бездуховно население.

С други думи масата се управлява по-лесно с чалга. А ти лично чувстваш ли се свободен в България?

Аз достатъчно съм пътувал и съм се опознал, за да намирам свободните оазиси в България и да се движа там, където се чувствам свободен. Избягвам капаните, в които са попаднали доста мои колеги. Но те са попаднали в тях именно заради жажда за слава, за пари, за важност. В България имам възможността да отида там, където ще се заредя, да се срещна с хора, които ще ми дадат позитивна енергия, както и да не се срещам с тия, които не желая да видя. Просто мога да си позволя да правя това, което на мен ми се иска. Но всичко е плод на много труд и на цялостното ми поведение години наред. Хората знаят кой съм аз. Дали си едnodневка или името ти остава

за по-дълго – това зависи единствено от цялостната ти позиция.

Може ли да се каже, че ти си човек, който не прави компромиси?

Не, аз правя компромиси. Необходимо е обаче талант, за да направиш компромис. Компромисът трябва да се прави в името на голямото, а не от безсилие. Трябва да си много силен, за да можеш да правиш компромиси.

Какви компромиси правиш?

Правя компромиси в името на честността, на баланса, на голямото изкуство, в името на любовта и на здравето. Те са много...

Какво е компромисът според теб?

А какво е крайното? Това е да пуснеш атомна бомба в Япония.

Вярващ човек ли си и в какво вярваш?

Да, вярвам в Бог, който не може да бъде назован еднозначно и не може да бъде възприет еднозначно. Вярвам в човека. На мен ми харесва човекът и животът.

Имаш ли някакви политически пристрастия?

Народен музикант съм и харесвам моя народ с неговата палитра от политически пристрастия. Аз съм за добрите, не съм за лошите. Търся хуманнистите, които работят за човешкото благо и за мен няма значение как се наричат те.

Смяташ ли, че музиката е своеобразно бягство от действителността и спасение за определен кръг от хора?

Слава богу, че я има музиката. Тя ни дава отговор на много въпроси. В нея можеш да моделираш действителността, да я изфантазираш, да направиш по-красиво всичко. Музиката е трудоемка професия, свързана с много труд и репетиции. За да си добър и желан музикант, трябва да си с музиката повече от 12 часа в денонощието – няма значение дали физически или психически ще при-

състваш в музиката. Аз, например, съм постоянно в музиката. Но някой път се налага да вляза и в ежедневието. Този живот всеки си избира как да го живее. На мен ми е хубаво с музиката и с любимите ми хора.

Може ли да се каже, че музиката е своеобразен вид терапия?

Или може би наркоза? Музиката е всичко. Това е една божествена игра, която е дадена на човека

да се развива духовно. Благодарение на музиката той става по-добър. Колкото повече хора пеят и свирят, толкова по-малко злини ще извършват. Не е лошо и политиците да вземат уроци по музика – профилактично. Лошото е, че има установена норма на администратора в световен мащаб. Администраторът няма време за изкуство и култура. Само седи пред компютъра и играе електронни игри. Всеки, който му руши спокойствието, му е враг и той го отстранява.

Какво ще пожелаеш на читателите на списание „Българи“ и на българската общност в Чехия?

Искам да ги поздравя, че са намерили едно хубаво място за живеене, което е само на два часа път от България, и могат да построят едно духовно трасе, което да ни носи полъх оттук в България.

Мария Захариева

Теодосий Йорданов Спасов е виртуозен изпълнител на кавал, създател на свой собствен стил в музиката, представляващ коктейл от фолклор, джаз и класическа музика. Роден е на 4 март 1961 г. в Исперих. Завършил е Средно музикално училище „Филип Кутев“ в град Котел и Академията за музикално и танцово изкуство в Пловдив. Концертирал е в Европа, Средния изток, Австралия, Северна и Южна Америка. През 1994 г. Теодосий Спасов свири със софийския женски радиохоор, който е носител на наградата „Грами“ за албума „Мистерията на българските гласове“. Бил е артистичен директор на световно известния фолклорен ансамбъл „Филип Кутев“ в периода 1994–1999 г. През 1995 г. списание „Нюзуик“ го нарежда между най-талантливите музиканти от Източна Европа. В рубриката „Най-доброто от Изтока“ е отбелязано, че „Спасов създава нов музикален жанр“. Известният български джазмен Милчо Левиев го нарича „Кавалът на планетата“. Теодосий Спасов е носител е на Статуетката на Аполон Токсофорос, за дългогодишното му ярко присъствие в българския музикален живот и успехите му на световните сцени (2001). Обявен е за „Музикант на годината“ (1997) и (2002). Спечелва Наградата на Международната академия за изкуства в Париж (1996) и Специална награда от Детройт от Фестивала на флейтата, 1994 г. Теодосий Спасов има звезда в Алеята на славата пред кино „Арена Младост“ (2008). Най-известният ни кавалджия свири с именити български и чужди музиканти, между които Милчо Левиев, Йълдъз Ибрахимова, Симеон Щерев, Анатоли Вапиров, групата на индийския перкусионист Трилок Гурту, Раби-Абу Халил, Г. Велес, Д. Лийбман. В последните години пише музика за симфоничен оркестър и кавал. Има издадени над 20 компактдиска със солови изпълнения и с различни музикални формации.